

Розділ IV

СТАЛИЙ ТУРИЗМ В КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ: ВИКЛИКИ, ДОСВІД, ПЕРСПЕКТИВИ

УДК 338.48

ІНСТРУМЕНТИ ТА ПРАКТИКИ КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ В КАРПАТАХ

Архипова Л.М., доктор технічних наук, проф. (Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Україна)

TOOLS AND PRACTICES OF CULTURAL TOURISM IN THE CARPATHIANS

*Arkhyrova L.M., Doctor of Technical Sciences, Prof.
(Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ukraine)*

Історична та культурна спадщина – важливий чинник успішного розвитку туризму як стратегічного пріоритету Карпатського Євросерединного регіону [1]. Створення Карпатського культурного шляху як інтегрованого туристичного продукту культурної спадщини має важливе значення для місцевої культури та розвитку культурного туризму, а також для збереження історичної спадщини у прикордонному регіоні (Івано-Франківська та Закарпатська області України та повіту Марамуреш Румунії) [2].

У 2021-23 рр. в рамках проекту „Карпатський культурний шлях”, що реалізовувався громадською організацією “Асоціація економічного розвитку Івано-Франківщини (АЕРІФ)” в партнерстві з Центром розвитку малого та середнього бізнесу Марамуреського повіту (Румунія) та Івано-Франківським національним технічним університетом нафти і газу (Україна) в рамках Програми прикордонного співробітництва ЄС Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна 2014-2020 [3] було проведено аналітичне дослідження об’єктів культурно-історичної спадщини щодо надання ними туристичних послуг, їх інфраструктури, проблем і перспектив в Івано-Франківській, Закарпатській областях України, повіті Марамуреш Румунії, з точки зору атрактивності, популярності тощо з метою залучення їх до міжнародного туристичного маршруту. Загальний обсяг культурно-історичних об’єктів з охоронним статусом (включаючи місцевий) на цій території не перевищує 340.

Було отримано інформацію від 170 закладів історико-культурної спадщини, що розташовані в Закарпатській та Івано-Франківській областях України і повіті Марамуреш в Румунії. Тож вибірка дослідження складає близько 50%, що в разі перебільшує необхідні 2,5% репрезентативності генеральної сукупності.

Основні висновки соціологічних опитувань можна звести до наступних.

У процесі опитування взяли участь ті туристичні об’єкти, які проводять, або хочуть проводити активну туристичну діяльність. Більша частина об’єктів розта-

шована у міських поселеннях та належить комунальній власності, територіальним чи релігійним громадам. Серед опитаних об'єктів представлені всі розташовані на даній території включені до світової спадщини ЮНЕСКО (давні дерев'яні християнські церкви).

Більшість опитаних респондентів в ході опитування підтвердили суттєві коливання відвідуваності об'єктів в період пандемії, проте, все ж більшість об'єктів приймають в останні роки до 5000 туристів в рік. Слід відзначити, що у 2021 році спостерігається загалом, більша відвідуваність досліджуваних об'єктів. Географія внутрішніх українських туристів – переважно туристи з сусідніх областей (Львівська, Тернопільська, Івано-Франківська), а також з Київської області та столиці - м. Києва. Щодо опитаної території Румунії, в повіт Марамуреш найбільше іноземних гостей приїжджало з Польщі, Франції, Угорщини, США, Ізраїлю, України, Італії, Німеччини, Іспанії. На опитаній частині української території абсолютним фаворитом у опитуванні щодо іноземної країни постійного місця проживання споживачів послуг об'єктів історико-культурної спадщини є Польща. Серед інших країн, туристи з яких відвідували регіон опитувані називали Німеччину, США, Канаду, Італію, Францію, Великобританію, Чеську республіку та сусідні європейські країни – Угорщину, Словаччину, Румунію, Білорусь.

Рівень інфраструктурної забезпеченості самого туристичного об'єкта оцінювався респондентами за показниками місткості, рівня облаштування, атракційною ємкістю, рівнем інклюзії для туристів з обмеженою рухливістю. Більша частина закладів можуть одночасно прийняти великі туристичні групи. Більше половини об'єктів мають належний рівень облаштування для прийому туристичних груп. Атракційну ємкість об'єктів до 1 години оцінили більшість респондентів, ще 30% - до 2 годин. Таким чином, більшість об'єктів оцінили власну туристичну інфраструктуру як достатню для туристичного обслуговування.

Більше половини усіх об'єктів за результатами опитування є безкоштовними для туристів, а вартість у третини об'єктів – до 50 грн. (на румунській території до 10 євро). В переважній більшості туристичних об'єктів надаються екскурсійні послуги різною тривалістю, переважно до 1 години.

Результати опитування показали, що тільки декілька об'єктів мають в своїй структурі заклади харчування: це традиційні крафтові виробництва, дегустаційні зали, туристичні комплекси, які можна розглядати як пам'ятки культури. Проте, в пішій доступності від туристичних об'єктів наявність закладів харчування та закладів розміщення вказали більшість респондентів. Таким чином, можемо констатувати належний рівень забезпеченості закладами гостинності в районі досліджень.

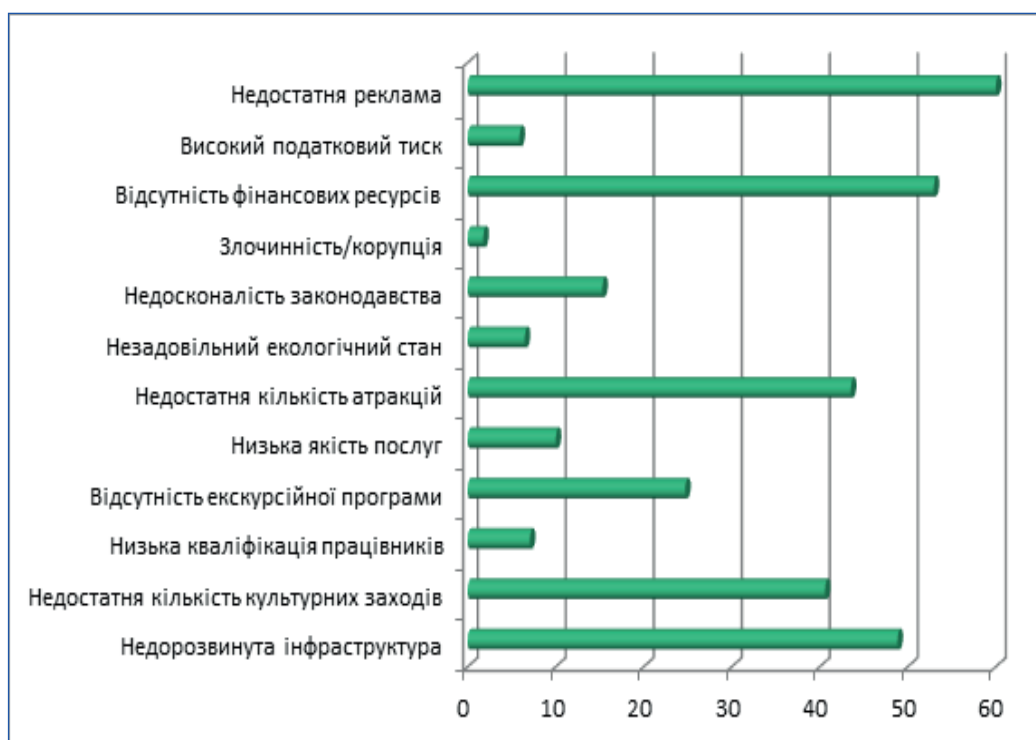
Розуміючи важливість надання інформації туристам та просування послуг на туристичному ринку, більшість респондентів стверджують, що надають інформаційні послуги в різний спосіб. Найбільш поширеними є поєднання інформаційних стендів та друкованої продукції (для об'єктів, які знаходяться у державному підпорядкуванні), підтримання інтернет-сторінки та безкоштовний Wi-Fi як засоби інформаційної підтримки туристів характерні в більшості для приватних структур.

Анімаційні послуги туристам переважно не надаються. Проте, частина респондентів зазначають відтворення традиційних обрядів, спектаклі, музичні дійства як анімаційні послуги. Серед культурних та мистецьких послуг перевага надається майстер-класам.

Специфіка досліджуваних туристичних об'єктів, загалом, не передбачає оздоровчі послуги серед переліку надаваних послуг. Туристичні об'єкти на момент опитування практично не надають транспортних послуг.

Результати дослідження показали, що туристичні об'єкти прагнуть подальшого розвитку у різний спосіб. Про це зазначено більше, ніж у половині всіх анкет. Загалом заклади працюють чи планують працювати над створенням чи удосконаленням екскурсійних програм, розширенням їх асортименту, створенням майстер-класів.

Серед проблем розвитку туристичних об'єктів респонденти вказували найчастіше на недостатній рівень реклами, розвитку інфраструктури об'єкта, недостатню кількість організованих культурних заходів, туристичних атракцій та екскурсійних програм в межах об'єкта (рис.1).

Рис. 1 – Основні проблеми розвитку туристичних об'єктів (у відсотках наданих відповідей)

Як шляхи вирішення власних проблем респонденти вказували на необхідність додаткового фінансування, розвиток інфраструктури регіональної та в межах туристичних об'єктів, удосконалення реклами та більш активну промоцію. Серед джерел фінансових надходжень респонденти зазначають, головним чином, власні кошти, державне субсидювання та можливе грантове фінансування проектів (рис.2).

Переважає більшість респондентів вказали, що їх об'єкти готові долучитись до туристичного продукту «Карпатський культурний шлях» та взяти участь у навчанні.

Перелік основних об'єктів, що включені до Карпатського культурного шляху (в Україні):

РОЗДІЛ IV. СТАЛИЙ ТУРИЗМ В КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ ...

- Святодухівська церква, ЮНЕСКО (м. Рогатин, Івано-Франківська область);
- Комунальний заклад «Рогатинський історико-краєзнавчий музей «Опілля» (м. Рогатин, Івано-Франківська область);
- Національний заповідник «Давній Галич» (м. Галич, Івано-Франківщина);
- Музей мистецтв Прикарпаття (м. Івано-Франківськ);
- Івано-Франківський краєзнавчий музей (м. Івано-Франківськ);
- Геологічний музей Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу (м. Івано-Франківськ);
- Комунальне підприємство «Простір інноваційних Креацій «Палац» (Комплекс будівель палацу власників міста Потоцьких з брамами) (м. Івано-Франківськ);
- Товариство з обмеженою відповідальністю «Виробничо-комерційна фірма «Вікторія-Гал» (Фортечна галерея «Бастіон») (м. Івано-Франківськ);
- Церква Різдва Пресвятої Богородиці, ЮНЕСКО (с. Нижній Вербіж, Коломийський район, Івано-Франківська область);
- Національний музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Й. Кобринського (м. Коломия, Івано-Франківська область) та його складові:
  - Музей писанкового розпису (м. Коломия);

Рис. 2 – Шляхи вирішення проблем розвитку об'єктів історико-культурної спадщини (у відсотках відповідей респондентів)

- Косівський музей народного мистецтва та побуту Гуцульщини; Інтерактивна експозиція з історії косівської мальованої кераміки (м. Косів);
- Яремчанський музей етнографії та екології Карпатського краю;
- Косівський інститут прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв (м. Косів, Івано-Франківська область);
- Меморіальний музей Петра Шекерика-Доникова, кривка-музей УПА (с-ще Верховина, Івано-Франківська область);

- Історико-краєзнавчий музей «Гуцульщина» (сmt. Верховина, Верховинський район, Івано-Франківська область);
- Музей етнографії, побуту та музичних інструментів ім. Романа Кумлика (с-ще Верховина, Івано-Франківська область);
- Карпатський біосферний заповідник (Музей екології гір та історії природо-користування в Українських Карпатах) (м. Рахів, Закарпаття);
- Приватна Установа «Музей Історії та Етнографії Румун Закарпаття» (Музей історії та етнографії румун Закарпаття «Румунська садиба») (с. Нижня Апша, Тячівський район, Закарпатська область);
- Церква Вознесіння Господнього (Струківська церква. ЮНЕСКО) (сmt. Ясіня, Рахівський район, Закарпатська область);
- Громадська організація «Центр соціальних та ділових ініціатив» (Парк-музей «Карпати в мініатюрі») (м. Яремче, Івано-Франківська область);
- ТОВ «Гуцул ленд» (с. Поляниця, Надвірнянський район, Івано-Франківська область, ТК «Буковель»).

Результати інтегрованого соціологічного дослідження сприяли у вирішенні цільових завдань проєкту, а саме: обрання об'єктів для створення інтегрованого туристичного продукту культурної спадщини «Карпатський культурний шлях», який поєднав об'єкти історичної та культурної спадщини з іншими атракціями та пов'язаними з ними супутніми послугами, що у повоєнному майбутньому призведе до зростання міжнародних туристичних потоків у прикордонному регіоні.

Список використаних джерел:

1. Hryniuk, V., Arkhyrova, L., Kachala, S., Korobeynikova, Y., Pobigun, O., & Pokolodna, M. (2023). Assessment of the attractiveness of material objects of the historical and cultural heritage of the Carpathian region. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*, 32(2), 266-275. <https://doi.org/10.15421/112325>
2. Report on the results of a sociological survey of visitors to historical and cultural heritage sites within the framework of the «Carpathian Cultural Route» project - Baia Mare, Maramures, Economic Development Association, 2022 - 42 p.
3. Звіт про результати соціологічного опитування відвідувачів об'єктів історико-культурної спадщини в рамках проєкту «Карпатський культурний шлях» - Івано-Франківськ, ІФНТУНГ, кафедра туризму, 2022 р. – 67 с.

Ключові слова. Історико-культурна спадщина, Карпатський культурний шлях, соціологічне дослідження

*****